

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board. Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty

Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad

International Advisory Board

Kamani Perera Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka	Mohammad Hailat Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken	Hasan Bakfir English Language and Literature Department, Kayseri
Janaki Sinnasamy Librarian, University of Malaya	Abdullah Sabbagh Engineering Studies, Sydney	Ghayoor Abbas Chotana Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]
Romona Mihaila Spiru Haret University, Romania	Ecaterina Patrascu Spiru Haret University, Bucharest	Anna Maria Constantinovici AL. I. Cuza University, Romania
Delia Serbescu Spiru Haret University, Bucharest, Romania	Loredana Bosca Spiru Haret University, Romania	Ilie Pinteau, Spiru Haret University, Romania
Anurag Misra DBS College, Kanpur	Fabricio Moraes de Almeida Federal University of Rondonia, Brazil	Xiaohua Yang PhD, USA
Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania	George - Calin SERITAN Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, IasiMore

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India Ex - VC. Solapur University, Solapur	Iresh Swami S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rajendra Shendge Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur
R. R. Patil Head Geology Department Solapur University,Solapur	N.S. Dhaygude Ex. Prin. Dayanand College, Solapur	R. R. Yalikal Director Managment Institute, Solapur
Rama Bhosale Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel	Narendra Kadu Jt. Director Higher Education, Pune	Umesh Rajderkar Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik
Salve R. N. Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur	K. M. Bhandarkar Praful Patel College of Education, Gondia	S. R. Pandya Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai
Govind P. Shinde Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai	Sonal Singh Vikram University, Ujjain	Alka Darshan Shrivastava Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar
Chakane Sanjay Dnyaneshwar Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune	G. P. Patankar S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka	Rahul Shriram Sudke Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore
Awadhesh Kumar Shirotriya Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)	Maj. S. Bakhtiar Choudhary Director,Hyderabad AP India.	S.KANNAN Annamalai University,TN
	S.Parvathi Devi Ph.D.-University of Allahabad	Satish Kumar Kalhotra Maulana Azad National Urdu University
	Sonal Singh, Vikram University, Ujjain	

Golden Research Thoughts

GRT

आधुनिक भारताच्या जलनीतीचे शिल्पकार
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

ज्योती श्रीपती जोगदंड
एम.ए. (राज्यशास्त्र) सेट.

प्रस्तावना –

भारतीय घटनेचे शिल्पकार, अर्थशास्त्रज्ञ, कायदेपंडीत, राजकीय व सामाजिक विचारवंत, विद्वान व थोर समाजसुधारक या शब्दांमध्ये बाबासाहेब आंबेडकरांच्या अष्टपैलू व्यक्तीमत्वाचे वर्णन करता येईल. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर घटनेचे शिल्पकार म्हणून सगळ्यांना माहीत आहेत. परंतु १९४२ ते १९४४ या काळात बाबासाहेबांनी श्रम, जल व विद्युत विभागाचे केंद्रीय मंत्री म्हणून जे जल व विद्युत विकासासाठी महत्वपूर्ण कार्य केले आहे ते फार थोड्या लोकांना माहीत आहे. देशाच्या आर्थिक विकासासाठी वीज, पाणी, इंधन या मुलभूत बाबी पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध असल्या पाहिजेत. त्याशिवाय आर्थिक विकासाची कल्पनाच करता येत नाही. भारतीय अर्थव्यवस्था ही कृषीप्रधान आहे. शेती पावसाच्या पाण्यावर आधारित आहे. म्हणून शेतीत राबणारे शेतमजूर असो की शेतकरी कायमस्वरूपी दारिद्र्यात जगत असतात. गरीबीला, दारिद्र्याला वैतागून अनेकांनी आत्महत्या केल्याचाही इतिहास आहे. एकीकडे भयाण दुष्काळ तर दुसरीकडे पूर परिस्थिती. याबाबीवर उपाय काय केले पाहिजेत? वाहून जाणाऱ्या नदीचे पाणी आडवून साठवता येईल का? ते शेतीला देता येईल का? या

साऱ्या प्रश्नांचे चिंतन डॉ. आंबेडकरांनी केले.

वाढत्या लोकसंख्येमुळे पाण्याची मागणी सतत वाढत आहे. घरगुती वापरासाठी पाणी, शेतीसाठी पाणी उद्योग धंद्यासाठी पाणी, वीजनिर्मितीसाठी पाणी. पाणी हे जीवन आहे हे समजून घेणे आवश्यक आहे. परंतु पाणी दुर्लभ झाल्याने देशाला उपलब्ध असलेल्या पाण्याचे नियोजन नीटपणे केले पाहिजे. जलसिंचन कालवे, नौकानयन पूरनियंत्रण, जलमार्ग, जलविद्युतनिर्मिती, मानवापासून पाण्याचे प्रदुषण टाळणे, उद्योगांचे सांडपाणी, पर्जन्यमान यासाठी सुध्दा जलधोरणाची गरज आहे. याचे पुर्वानुमान डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केले. जलधोरणाची मार्गदर्शक सुत्रे सांगून ठेवली. भारतीय संविधानातही पाण्याला स्थान दिले. त्यामुळे ते आधुनिक भारताच्या जलनीतीचे प्रवर्तक ठरतात.

प्रस्तुत लेखात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे आधुनिक भारताच्या जलनीतीचे, जलसंसाधन विकासाचे आद्यप्रवर्तक आहेत. जलविषयक धोरण विकसित करण्यामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची भूमिका आणि त्यांच्या योगदानाचे स्वरूप कसे होते याचा अभ्यास करण्याचा हा प्रयत्न आहे.

भारताच्या जलनियोजनामध्ये डॉ. आंबेडकराचे योगदान :-

१९४२-४६ मध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर श्रम, जल व विद्युत मंत्रालयाचे मंत्री होते. त्याच काळात केंद्र सरकारने युध्दोत्तर पुननिर्माण योजना अंमलात आणली. या योजनेची भूमिका व उद्दिष्टे तयार करण्यासाठी सरकारने जी मंत्रीमंडळाची समिती स्थापन केली होती त्या समितीचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे सभासद होते. शिवाय श्रम, जल व विद्युत मंत्रालयातही 'धोरण समितीचे' अध्यक्ष होते. यावरून युध्दोत्तर पुनर्रचना व नियोजनाची भूमिका व उद्दिष्टे ठरविण्यामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे

महत्त्वाचे योगदान आहे हे लक्षात येते. परंतू बाबासाहेब आंबेडकरांच्या या कार्याची नोंद फारशी घेतली गेली नाही. डॉ. सुखदेव थोरात यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या या कार्याची सविस्तर चर्चा त्यांच्या 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर नियोजना जल व विद्युत विकास भूमिका व योगदान' या संशोधन ग्रंथात केली आहे. ती महत्त्वाची आहे. त्यातून डॉ. बाबासाहेबांची जल विकासाची भूमिका स्पष्ट होते.

भारतीयांचा पाण्याकडे पाहण्याचा पारंपारिक दृष्टिकोन डॉ. आंबेडकरांनी बदलून टाकला. यासंबंधीचे विवेचन करताना डॉ. सुखदेव थोरात म्हणतात, "डॉ. आंबेडकरांच्या मते मनुष्य अतिरिक्त पाण्यापेक्षा त्याच्या अभावामुळे अधिक त्रास सहन करतो. जल ही संपत्ती आहे या वस्तुस्थितीमध्ये बदल करता येत नाही. जल ही सर्व लोकांची संपत्ती आहे आणि तिचे वितरण निश्चित झाले पाहिजे. अशारीतीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी महापुराच्या समस्येकडे वेगळ्या दृष्टीने पाहिले आणि जल समस्येचा सकारात्मक आणि महत्वपूर्ण घटकांवर अधिक लक्ष दिले. त्यामुळे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या या सकारात्मक दृष्टिकोनामुळेच भारतात पाण्याचे जतन आणि पाण्याचे संवर्धन यासाठी वेगळे धोरण आखले गेले. यातूनच पुढे पाण्यासंबंधीचे बहुउद्देशीय प्रकल्प कार्यान्वीत झाले. पाणी जतन करण्याचा आणि पाण्याचा बहुउद्देशीय वापर करण्याचा एक नवा दृष्टिकोन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी देशाला दिला."

जलविकास झाल्याशिवाय देशाचा विकास होणार नाही म्हणून जलविकासाचा प्रश्न हा एका केवळ राज्यापुरता मर्यादीत नाही तर तो संपूर्ण देशाच्या विकासाचा प्रश्न आहे. म्हणून अनेक विविध राज्यांतून वाहत जाणाऱ्या ज्या नद्या आहेत त्या नद्यांची जबाबदारी केंद्रीय पातळीवर घेतली पाहिजे असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना वाटायचे. त्यासाठी त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली ५ एप्रिल १९४५ मध्ये मध्यवर्ती जलमार्ग, जलसिंचन, नौकानयन आयोग स्थापन करण्यात आला. या आयोगाचा हेतू पाण्याच्या बहुउद्देशीय वापरांमुळे त्याच्या संभाव्य वाईट परिणामांचे रूपांतर चांगल्या शक्तीमध्ये करणे हा होता.

बाबासाहेबांनी जलधोरणाची काही उद्दिष्ट्ये निश्चित केली होती :-

१. जलसंपत्तीचा वापर फक्त उपयोगासाठी न करता सिंचन, नौकानयन, औद्योगिक आणि घरगुती वापरासाठी जलदुर्ग विकसित करणे अशी विविध उद्दिष्ट्ये यामध्ये होती.

२. एखाद्या राज्यापुरता किंवा प्रदेशापुरता विचार न करता संपूर्ण नद्या खोऱ्यांचा विकास करणे.

३. बहुउद्देशीय प्रकल्प आणि त्याची सामाजिक, आर्थिक आणि पर्यावरण विकासाच्या उद्दिष्ट्यांशी सांगड घालणे.

अशी जलधोरणाची उद्दिष्ट्ये निश्चित केली यावरून नदी खोऱ्याची जलविषयक मात्रा ठरवण्याचे आणि त्या जलसंपत्तीपैकी खोरे एक घटक मानून त्याच्या विकासाचे प्रतिपादन करण्याचे श्रेय श्रम मंत्रालयाला जात असले तरी, बहुउद्देशीय विकासासाठी दामोदर खोरे आणि महानदी खोरे यांचा पायाभूत विकास हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली झाला.

दामोदर खोरे प्रकल्प :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखाली जे पाण्याचे राष्ट्रीय धोरण आखण्यात आले ते युद्धोत्तर काळातील आर्थिक विकासाच्या दृष्टिकोनातून अत्यंत महत्त्वाचे होते. त्यामुळे मध्यवर्ती जलमार्ग, जलसिंचन आणि नौकानयन आयोगाची त्याचप्रमाणे मध्यवर्ती तांत्रिक ऊर्जा मंडळाची स्थापना झाली. बहुउद्देशीय पाण्याचा साठा आणि नदी खोरे प्राधिकरणाच्या संकल्पनेचा स्वीकार करून आंतरराज्यीय नद्या विकसित करण्याचा मार्ग सर्वोत्तम ठरला.

श्रमविभागाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखाली अत्यंत महत्त्वाची कामगिरी केली ती म्हणजे दामोदर खोरे प्रकल्प कार्यान्वित केला. १९४४ ते १९४६ या कालावधीमध्ये श्रमविभागामध्ये विविध नद्या-प्रकल्पांच्या बाबतीत विचार झाला होता. उदा. दामोदर नदी खोरे प्रकल्प, सोन नदी खोरे प्रकल्प, चंबळ नदी प्रकल्प आणि दक्षिणेमधील विविध नद्यांचे प्रकल्प. या प्रकल्पांच्या निर्मितीमागे विविध उद्दिष्ट्यांशी पुर्तता करणे हे प्रमुख ध्येय होते. उदा. पुरनियंत्रण, जलविद्युत इत्यादी. दामोदर नदी खोरे प्रकल्पाचे वरच्या बाजूचे काम १९४३-४७ या कालावधीमध्ये पूर्ण झाले. इतर प्रकल्पांची सुरुवात करावयाची होती. भारत सरकारच्या वतीने काम करणारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे दामोदर नदी प्रकल्पाच्या विकासाचे आधारस्तंभ होते. स्वातंत्र्यपूर्व काळातील कॅबिनेटमध्ये असताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दामोदर खोरे प्रकल्पाच्या विकासासाठी विशेष परिश्रम घेतले होते. आणि विविध प्रस्ताव मांडले होते. त्यांची अपेक्षा होती की दामोदर नदी प्रकल्पाचा विकास हा अमेरिकेतील टेनेसी नदी खोरे प्रकल्पाच्या कार्यपध्दतीवर आधारित असावा. त्यांच्या प्राथमिक कामाचे त्यांनी सखोल अध्ययन केले होते. त्यामुळे स्वातंत्र्यानंतर दामोदर नदी प्रकल्प ही देशातील पहिली महत्त्वाची योजना ठरली. त्यासाठी संसदेने कायदा पास करून दामोदर खोरे महामंडळ स्थापन केले. या प्रकल्पाच्या संदर्भात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात, दामोदर खोरे प्रकल्प हा बहुउद्देशीय प्रकल्प आहे. फक्त पूर नियंत्रणाच्या पार्श्वभूमीवरच त्याचा विचार करता येणार नाही. कारण या प्रकल्पामुळे जलसिंचन जलविद्युत आणि नौकानयनाच्या सुविधा उपलब्ध होतील. धरणाच्या जागेच्या निवडीबरोबरच याबाबी पण तितक्याच महत्त्वाच्या आहेत. त्यांचाही अभ्यास होणे गरजेचे आहे असे सांगून दामोदर खोरे प्रकल्पाची देशाला किती नितांत गरज असे यावर डॉ. बाबासाहेबांनी जोर दिला होता. या प्रकल्पापासून विविध प्रकारचे लाभ डॉ. आंबेडकरांना अपेक्षित होते म्हणून तर त्यांनी पूरनियंत्रण, जलसिंचन, विद्युतनिर्मिती नौकानयन, पाणी पुरवठा इ. बाबींवर भर दिला होता. कोलकत्ता येथे २३ ऑगस्ट १९४५ मध्ये भरलेल्या परिषदेमध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी या प्रकल्पाच्या संदर्भात काही शिफारशी केल्या आणि या प्रकल्पामुळे आपल्याला कसे फायदे होतील हे सुचविले आणि त्याचे महत्त्व सांगितले.

१.४७,००,००० एक फूट पाणी साठविण्यासाठी नियमित क्षमता निर्माण होईल.

२. नौकानयनाच्या व्यतिरिक्त ७,६०,००० एकर जमिनीला बारमाही जलसिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होऊ शकतील.
३. ३,००,००० किलोवॅट क्षमतेची विद्युतनिर्मिती होऊ शकेल.
४. या प्रकल्पामुळे ५ दशलक्ष लोकांचे आर्थिक कल्याण होईल. त्यांची आर्थिक परिस्थिती सुधारेल. अप्रत्यक्षपणे कितीतरी दशलक्ष लोकांना या प्रकल्पाचा लाभ होईल असे डॉ. आंबेडकर म्हणतात.

दामोदर खोरे योजनेच्या संदर्भात पहिल्या ज्या तीन परिषदा झाल्या होत्या त्या तीन परिषदांचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे अध्यक्ष होते. त्यांच्या कार्यकाळातच दामोदर खोरे प्रकल्पाला चांगली गती मिळाली होती.

हिराकूड प्रकल्प :-

दामोदर खोरे प्रकल्पाप्रमाणेच हिराकूड प्रकल्पाची उभारणी ही खऱ्या अर्थाने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली झाली. ओरिसातील नद्यांच्या विकासासाठी ८ नोव्हेंबर १९४५ ला ओरिसा सरकारच्या विनंतीला मान देऊन श्रमविभागाने एक परिषद आयोजित केली होती. या परिषदेचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे होते. या परिषदेला भारत सरकार, ओरिसा सरकार, प्रांतीय सरकार आणि पुर्वेकडील काही राज्यांचे प्रतिनिधी हजर होते. या परिषदेत ओरिसातील पुराच्या प्रश्नाविषयी चर्चा केली गेली. तसेच नदीच्या पाण्याचे संवर्धन कसे करावयाचे, नैसर्गिक आपत्तींना कसे तोंड द्यावे याविषयी चर्चा या परिषदेत झाली. अतिरिक्त पाण्याचे योग्य नियोजन करणे किती महत्त्वाचे आहे हे समितीतील सर्व सदस्यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी पटवून सांगितले. आंबेडकरांची मध्यवर्ती कॅबिनेटपदाची कारकिर्द संपण्यापूर्वीच हिराकूड धरणाची पायाभरणी झाली. मात्र प्रत्यक्षात कालव्याच्या बांधकामाची अंमलबजावणी स्वातंत्र्यानंतरच झाली.

सोन नदी प्रकल्प :-

दामोदर खोरे प्रकल्प, हिराकूड प्रकल्प हे जसे बहुउद्देशीय प्रकल्प डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या श्रमविभागातून साकारले तसेच १९४४-४५ च्या दरम्यान श्रमविभागाने सोन नदी खोरे प्रकल्प तयार केला. हा सुध्दा बहुउद्देशीय प्रकल्प होता. सोन नदी खोरे प्रकल्प प्राधिकरणामार्फत अंमलात आणला जाणार होता. परंतु डॉ. आंबेडकरांनी श्रमविभाग सोडल्यानंतर सोन नदी प्रकल्प विकास कार्यक्रमाने मात्र वेगळेच वळण घेतले. डॉ. आंबेडकरांच्या कार्यकाळात प्रत्यक्ष त्याची अंमलबजावणी झाली नाही.

जल आणि भारतीय राज्यघटना :-

स्वातंत्र्यानंतर भारतीय संविधानामध्येही जलधोरण विषयी अनेक तरतूदी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केल्या त्या तरतूदी महत्त्वाच्या आहेत. कलम २६२ (१) मध्ये संसदेला कायद्याद्वारे कोणत्याही आंतरराज्यीय नदीच्या किंवा नदी खोऱ्यातील पाण्याचा वापर, वाटप किंवा त्यावरील नियंत्रण याबाबतच्या कोणत्याही तंट्याच्या किंवा तक्रारीच्या अभिनिर्णयाकरिता उपबंध करता येईल अशी तरतूद करण्यात आली आहे. या तरतूदीनुसार १९५६ साली आंतरराज्य जलविवाद कायदा अस्तित्वात आला आहे. भारतीय राज्यघटनेच्या कलम २४६ नुसार सातव्या अनुसूचीमध्ये नद्या व नद्यांची खोरी यांचे विनियमन व विकासासंबंधीचे विषय केंद्राच्या सूचीमध्ये घटक ५६ मधील आंतरराज्य नद्या व नद्यांची खोरी यांचे विनियमन व विकास ज्या व्याप्तीपर्यंत सार्वजनिक हितार्थ संघटनांच्या नियंत्रणाखाली असणे समयोचित आहे असे संसदेने घोषित केले असेल तेथवर असे 'नियोजन व विकास' अशी तरतूद आहे. अशा पध्दतीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या अभ्यासपूर्ण विचारातून जलविषयक धोरण आणि नियोजन तयार केले. शेतीसाठी सिंचन धोरणाची उभारणी केली. जलसिंचनाच्या विकासावर त्यांनी भर दिला.

सारांश (Conclusion) :-

जलसिंचन व ऊर्जाविकास धोरणाचे अंतिम उद्दिष्ट हे या देशातील कोट्यावधी दरिद्री लोकांच्या कल्याणार्थ असल्याचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्पष्ट केले. त्यांच्यामते देशात अनेक नदी प्रकल्प उभे राहिले पाहिजेत व सिंचनाचे फायदे हे तळागाळातल्या लोकांपर्यंत पोहचले पाहिजेत. प्रकल्पातून निर्माण होणाऱ्या संपन्नतेमध्ये तळागाळातील प्रत्येक माणसाचा वाटा असला पाहिजे असे त्यांना मनोमन वाटत होते. म्हणून त्यांनी केंद्रातील मंत्रीपद सोडण्यापूर्वी प्रकल्पामुळे विस्थापित होणाऱ्या शेतकरी-शेतमजूर व अन्य जे काही लोक होते त्यांच्यासाठी पुनर्वसनाचे धोरण तयार केले होते. या पुनर्वसन धोरणानं त्यांनी लोकांना जमीन तसेच पुरेशा प्रमाणात घरे आणि अन्य सुविधा देण्याची तरतूद केली होती. याच धोरणाचा वापर पुढे सरकारने केला आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जल नियोजन आणि विद्युत विकासांमध्ये त्यांचे असलेले योगदान आपण लक्षात घेतले पाहिजे त्यांचे हे योगदान लक्षात घेऊनच सी.एच. भाभा यांनी १९४६ मध्ये जेव्हा या पदाचा पदभार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांकडून स्वीकारला त्यावेळी त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या संदर्भात गौरवशाली उद्गार काढले - 'बहुउद्देशीय आणि प्रादेशिक विकासाचे प्रकल्प ज्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तयार केले त्यांचे आम्ही ऋणी आहोत.' यावरून जल व ऊर्जा नियोजन याची पायाभरणी करण्याचे श्रेय हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनाच जाते.

डॉ. ए. एन. खोसला हे १९४५ साली स्थापन झालेल्या केंद्रीय जल आयोगाचे पहिले अध्यक्ष होते. हिराकूड धरणाच्या पायाभरणीच्या प्रसंगी कटक येथे भारताचे तत्कालीन प्रधानमंत्री जवाहरलाल नेहरू म्हणाले होते, ही धरणे भारताची आधुनिक मंदिरे आहेत. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. ए. एन. खोसला हे होते. अध्यक्षीय समारोप करताना, जवाहरलाल नेहरूंच्या भाषणाचा धागा धरून खोसला त्यांच्या समोर म्हणाले ज्या धरणांना नेहरू भारताची आधुनिक मंदिरे म्हणतात, त्यांच्या पायाभरणीचे कार्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी १९४२ ते १९४६ या काळात केले होते.

यावरून खऱ्या अर्थाने जल व ऊर्जा नियोजन याची पायाभरणी करण्याचे श्रेय हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनाच जाते. म्हणून ते आधुनिक भारताच्या जलनीतीचे शिल्पकार ठरतात. आज आपण दुष्काळाने होरपळत आहोत. शेतकरी आभाळाकडे डोळे लावून बसला आहे. अशावेळी डॉ. बाबासाहेबांचे जलविषयक धोरण, नद्या जोड प्रकल्प, जलनीती यासंबंधीचे विचार म्हणजे आशेचा किरण आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दाखवलेल्या जलनियोजनानुसार जर आपण चाललो तर दुष्काळाची दाहकता कमी होईल.

संदर्भसूची (References) :-

१. बाबासाहेब आंबेडकर नियोजन जल व विद्युत विकास भूमिका व योगदान - प्रा. डॉ. सुखदेव थोरात.
२. यशदा यशमंथन, जानेवारी ते मार्च २००७.
३. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शैक्षणिक आणि आर्थिक विचार - प्रा. गौतम निकम.

Publish Research Article

International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper, Summary of Research Project, Theses, Books and Book Review for publication, you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed, India

- ★ International Scientific Journal Consortium
- ★ OPEN J-GATE

Associated and Indexed, USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Database
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005, Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.org